

АСИМЕТРІЯ ІНФОРМАЦІЇ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Розроблено теоретичні положення і практичні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності функціонування та розвитку ринку фінансових послуг в Україні. Розглянуто особливості інформаційного забезпечення ринку фінансових послуг, зокрема інформації, яка зазвичай піддається асиметрії при наданні фінансових послуг.

Ключові слова: інформаційна асиметрія, фінансові послуги, ринок фінансових послуг.

Актуальність теми. Ринок фінансових послуг є ринком, на якому відбувається обмін фінансовими ресурсами, надання кредиту та мобілізація капіталу. Об'єктивною підставою функціонування фінансового ринку є незбіг потреби в фінансових ресурсах з наявністю джерел задоволення цієї потреби. Ринок фінансових послуг є одним із механізмів забезпечення конкурентоспроможності економіки країни, оскільки розподіл фінансових ресурсів на цьому ринку відбувається на конкурентній основі, що дає змогу спрямувати інвестиційні потоки у найбільш привабливі сегменти економіки і цим самим сприяти економічному зростанню. При цьому учасники ринку вимагають надання повної й об'єктивної інформації щодо фінансових послуг. Отже, вивчення особливостей інформаційного забезпечення ринку фінансових послуг, здатного до ефективної мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів та спроможного утримувати конкурентні позиції на глобальному ринку капіталів, становить науковий інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед наукових досліджень проблеми на увагу заслуговують доробки таких авторів: В.Т. Александрова, О.І. Ворони, В.М. Іванова, В.В. Коваленка, Г. Марковіца, І.О. Мітюкова, С.М. Недбаєва, Д.В. Полотенко, А.А. Пересади, В.Н. Якімкіна та ін. Утім, аналіз публікацій показав, що деякі аспекти проблеми є недостатньо висвітленими.

Основні цілі дослідження. Метою роботи є виявлення особливостей інформації на ринку фінансових послуг, на відміну від товарно-грошових ринків, а також виділення основних моментів, в яких найчастіше виникає асиметрія інформації для найбільш поширених фінансових послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження. Асиметрія інформації (англ. *asymmetric (al) information*, у літературі називають також недосконалою інформацією, неповною інформацією) – це нерівномірний розподіл інформації про товар між сторонами угоди. Зазвичай продавець знає про товар більше, ніж покупець, хоча нерідко буває й навпаки [1].

Існує безліч ринків, де покупці змушені використовувати ту чи іншу ринкову статистику для формування суджень про якість товарів, які їм належить купити. На таких ринках у продавців з'являється стимул виставляти на продаж товари низької якості, оскільки висока якість створює репутацію в основному не конкретному продавцю, а всім продавцям на ринку. Як наслідок, виникає тенденція зменшення як середньої якості товарів, так і розмірів ринку [2].

Такого роду асиметрія інформації найчастіше спостерігається на товарних ринках. Разом з тим цей феномен властивий і ринкам послуг, зокрема фінансових. Наприклад, на ринку страхових послуг існує двостороння інформаційна асиметрія: у разі неможливості поділу клієнтів на групи за ступенем ризику, страхові компанії встановлюють для всіх єдиний розмір страхового внеску, внаслідок чого клієнти з низьким ступенем ризику переплачують за ризик. Таким чином, за відсутності інформації про клієнтів страхувальник здійснює "погіршений відбір" [3]. З іншого боку, клієнт, не маючи достатньої інформації про страхову компанію (а найчастіше, детально не розбираючись в страхових продуктах), буде вибирати найнижчий тариф. Цієї ситуації можна було б уникнути, якби учасники ринку мали однакову інформацію про ризик. Наслідком погіршеного відбору є неефективна робота ринку, неефективне розміщення ресурсів, а сам погіршений відбір виникає у зв'язку з інформаційною асиметрією.

Асиметрія інформації (АІ) на ринку фінансових послуг має чимало особливостей, які зводяться до такого:

- АІ на ринку фінансових послуг найчастіше має двосторонній характер: провайдер і клієнт не володіють інформацією один про одного. На відміну від інших ринків, внаслідок надання фінансових послуг такого роду АІ значно збільшує ризики втрат з боку учасників угоди;
- АІ на ринку фінансових послуг може негативно вплинути на взаємодію провайдера і клієнта як до моменту укладення угоди, так і після. Більш того, ринкова кон'юнктура і фінансові продукти можуть значно змінюватися у процесі користування послугою (найімовірніше покращитися), що може сприйняти клієнт як низьку якість послуги, якою він користується;
- АІ на ринку фінансових послуг (особливо при кредитуванні) може створювати навмисне не тільки провайдер послуги, але й клієнт, котрий прагне отримати цю послугу і може мати наміри створити інформаційні бар'єри, що перешкоджають отриманню інформації провайдером, для отримання фінансової послуги на більш вигідних для себе умовах;
- АІ на ринку фінансових послуг часто призводить до "погіршеного відбору" як з боку провайдера (наприклад, у разі послуги страхування), так і з боку клієнта;
- АІ на ринку фінансових послуг може викликати недовіру до провайдера у клієнта, який буде прагнути або дешевше придбати фінансову послугу, або не купувати її взагалі. Це може негативно вплинути на ринок більшою мірою, ніж на товарних ринках, оскільки фінансові послуги характеризуються високою еластичністю попиту і не є товарами першої необхідності.

У таблиці наведено найпоширеніші види інформації, в приховуванні якої (в тій чи іншій формі) за наявності різноманітних фінансових послуг можуть бути зацікавлені обидві сторони-учасники фінансових угод – провайдер і клієнт.

З табл. видно, що в процесі надання фінансових послуг при кредитуванні, страхуванні, видачі вкладів потенційно виникає безліч інформаційних бар'єрів і, як наслідок – інформаційна асиметрія.

Табл. Інформація, яка зазвичай надається асиметрії у процесі надання фінансових послуг

Послуга	Провайдер	Клієнт
Кредитування	<ul style="list-style-type: none"> розмір ефективної ставки (приховані комісії); можливість пролонгації договору; можливість зміни ефективної ставки відсотку за договором; ситуації, за яких провайдер може зажадати повного погашення кредиту; тарифи з обслуговування кредиту; реальний термін розгляду заявки на кредит 	<ul style="list-style-type: none"> очікуване зниження доходів; наявне боргове навантаження; наявні в минулому (зараз) протермінування з погашення боргів; реальна мета отримання кредиту; технічний стан заставного майна; негативне фінансове становище
Страховання	<ul style="list-style-type: none"> безумовна / умовна франшиза; терміни виплати у разі настання страхового випадку; інформація про афілійованих оцінювачів; інформація про афілійовані види сервісу (у разі страхування транспорту та обладнання); розмір виплати у разі настання страхового випадку (в страховому договорі до пункту, в якому йдеться про оплату суми ремонту, може бути додана примітка щодо того, що страхова компанія відшкодовує ремонт без урахування вартості робіт або запчастин); частота страхових виплат; розміті формулювання страхових випадків; необхідні формальні вимоги в частині збирання документації для отримання виплати 	<ul style="list-style-type: none"> технічний стан об'єкта страхування; дійсна вартість об'єкта страхування; можливі фактори підвищеного ризику; негативний стан здоров'я (у разі страхування життя і здоров'я); негативне фінансове становище (у разі страхування відповідальності); фактичні розміри збитків за результатом страхового випадку (якщо є змога одержання більш високого розміру виплати); інформація про страхові випадки в минулому
Депозити	<ul style="list-style-type: none"> можливість і порядок зміни ставки відсотку за депозитом протягом терміну договору; умови пролонгації; розмір ставки відсотка (декларується так звана "прибутковість", або річна ставка відсотку); комісії (за здійснення розрахунково-касового обслуговування, за зняття коштів (у відділеннях банку, у власних банкоматах банку, в банкоматах інших банків), за зарахування коштів (у відділеннях банку, у власних банкоматах банку, в банкоматах інших банків) 	

Конкретніше вплив її на ринок фінансових послуг можна спрощено проілюструвати на прикладі ринку кредитування. Так, клієнт, який не має великого досвіду користування кредитами, звертаючись за отриманням кредиту, заздалегідь не отримує інформації щодо певних факторів, які характеризують якість фінансової послуги, зокрема:

- чи повна вартість кредиту є нижчою або вищою, ніж загалом по ринку аналогічних кредитних послуг. Тут мають на увазі не лише ставку відсотка за ко-

ристування кредитними коштами, а й додаткові витрати, пов'язані з отриманням кредиту;

- кількість витраченого часу на отримання схвалення за угодою, порівняно з іншими можливими варіантами;
- можливість отримання більшої суми кредиту в аналогічній ситуації;
- наскільки об'ємним є пакет документів, що вимагається для розгляду заявки;
- можливість отримання аналогічного кредиту з меншою кількістю поручителів або застави (якщо скористатися пропозиціями інших провайдерів).

Висновки. Таким чином, інформаційна асиметрія в сучасних умовах є невід'ємним атрибутом взаємовідносин на ринку фінансових послуг, та її роль на цьому ринку є не менше значною, ніж на товарних ринках. Ефективне функціонування ринків фінансових послуг передбачає зниження інформаційної асиметрії на основі розвитку спеціалізованих учасників ринків, таких як брокери, консультанти, бюро кредитних історій. У недалекому майбутньому, у зв'язку з розвитком ІТ- та інтернет-технологій, можлива поява більш досконалих скорингових програмних моделей, що дають змогу більшою мірою знизити інформаційні бар'єри.

Література

- Макконелл К. Экономика / К. Макконелл, С. Брю. – Изд. 14-ое, [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во ИНФРА-М, 2002. – 162 с.
- Нестеренко, А.Н. Экономика и институциональная теория / А.Н. Нестеренко. – М. : Эди-ториал УРСС, 2000. – 235 с.
- Allenspach N. Banking and Transparency: Is More Information Always Better // Swiss National Bank Working Paper Series. – 2009. – № 2009. – P. 11.
- Іванов В.М. Ринок фінансових послуг: сутність, структура та використання у різних джерелах / В.М. Іванов // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2004. – Вип. 190. – С. 668-674.
- Фінансові послуги в Україні: енциклопедичний довідник. – У 6-ти т. / І.О. Мітюков, В.Т. Александров, О.І. Ворона, С.М. Недбаєва. – К. : Вид-во Укрбланковидав, 2001. – Т. 1. – С. 754.

Раделицкий Ю.О. Асимметрия информации на рынке финансовых услуг

Разработаны теоретические положения и практические рекомендации, направленные на повышение эффективности функционирования и развития рынка финансовых услуг в Украине. Рассмотрены особенности информационного обеспечения рынка финансовых услуг, в частности информации, которая обычно поддается асимметрии при предоставлении финансовых услуг.

Ключевые слова: информационная асимметрия, финансовые услуги, рынок финансовых услуг.

Radelytsky Yu.O. Asymmetry of information is on market of financial services

This article is sanctified to development of the theoretical positions and practical recommendations sent to the increase of efficiency of functioning and market of financial services development in Ukraine. The features of the informative providing of market of financial services are considered in the article, in particular to information that usually yields to asymmetry at the grant of financial services.

Keywords: informative asymmetry, financial services, market of financial services.